

Dokumentation og formidling af socialpædagogisk arbejde - hvordan?

Indhold

Dokumentation som vidensbaseret socialt arbejde.....	4
Lærestykker om dokumentation	8
Lærestykker om formidling og dialog.....	15
Lærestykker om udvikling	18
Lærestykker om kompetencer og organisation.....	22
Kilder	25

Forord

I disse år søges der, inden for det pædagogiske felt, relevante dokumentationsformer til brug for det pædagogiske arbejdsområde.

Med denne pjece videregives erfaringer fra projekt Formidling af socialpædagogisk arbejde, FOSA (2001-2002). FOSA blev sat i værk af Amtsrådsforeningen, Socialpædagogernes Landsforbund og Det Kommunale Kartel, som et personalepolitisk samarbejdsprojekt finansieret af penge afsat ved overenskomsten i 1999. Projektet har haft til formål at udvikle den socialpædagogiske sektors, institutionernes og medarbejdernes kompetencer til dokumentation og formidling af den pædagogiske praksis.

Denne pjece henvender sig til pædagoger og ledere såvel som politikere, forvaltningsrepræsentanter og andre, der søger viden om faglig relevant dokumentationsarbejde. Ambitionen er, at man med denne pjece i hånden kan få overblik over de overvejelser, man skal gøre sig, før et dokumentationsarbejde sættes i gang.

Der skal lyde en tak til de ti socialpædagogiske arbejdspladser, der deltog i FOSA:

Fra Nordjyllands Amt deltog Dagcentret i Hjørring, Boformen Tjørnevænget i Brovst og Dagcentret Perikumvej i Aalborg, alle tilbud til voksne med betydelig nedsat psykisk og fysisk funktionsevne. Fra Vejle Amt deltog Ude-Bo i Horsens, et satellitprojekt under Børne- og Ungdomspensionen Borgmesterbakken, Børne- og Ungdomspensionen Brummersvej i Vejle og OK-Centret Enghaven i Søvind, et socialpsykiatrisk center for voksne. Fra Sønderjyllands Amt deltog Tønder Voksenskole (Voksenskolen Sønderjylland) for udviklingshæmmede og unge med særlige behov, Vidåværkstedet i Tønder for voksne med psykiske og fysiske handicap, Boenheden Skovbo i Rødebro, for voksne med gennemgribende udviklingsforstyrrelser og Kompasrosen (Grønnebæk), et socialpædagogisk bo- og beskæftigelsestilbud for voksne domsanbragte.

Pjecen er udfærdiget af Marianne S. Balleby, Center for evaluering, Psykiatrien i Århus Amt på vegne af Amtsrådsforeningen og Socialpædagogernes Landsforbund. Center for evaluering har ydet konsulentbistand til deltagerne i projekt FOSA.

Dokumentation som vidensbaseret socialt arbejde

Der stilles i stigende grad krav om dokumentation af det pædagogiske arbejde: Der skal skabes synlighed i det sociale arbejdes felt. Hvad er det der gøres, og hvordan virker det? Kravene udefra om indsigt i offentlige serviceydelser skal ses i sammenhæng med øget selvstyre og en ny form for offentlig administration. Motivationen for dokumentation kommer ligeledes nedefra: Fagfolk er interesserede i at vise omverdenen, hvad de gør, og at de gør en forskel. Man ønsker anerkendelse for sin faglige indsats.

Der er behov for at få kræfterne udefra og indefra til at mødes i en dokumentationsform, der tager højde for det særlige faglige felt, som pædagogikken udgør.

FOSA's amtslige styregrupper har været bredt organiseret

I FOSA-projektet deltog socialpædagogiske arbejdspladser fra Nordjyllands, Vejle og Sønderjyllands Amter. I hvert amt havde man nedsat styregrupper bestående af repræsentanter fra amtet, Socialpædagogerne Landsforbunds regionale kontor, de pædagogiske uddannelser i amtet samt ledere fra de deltagende institutioner. Denne organisering medvirkede til fastholdelse af institutionernes projekter. Styregrupperne ydede en vis faglig støtte samt sikrede spredning af viden om dokumentationsprojekterne på tværs i amterne.

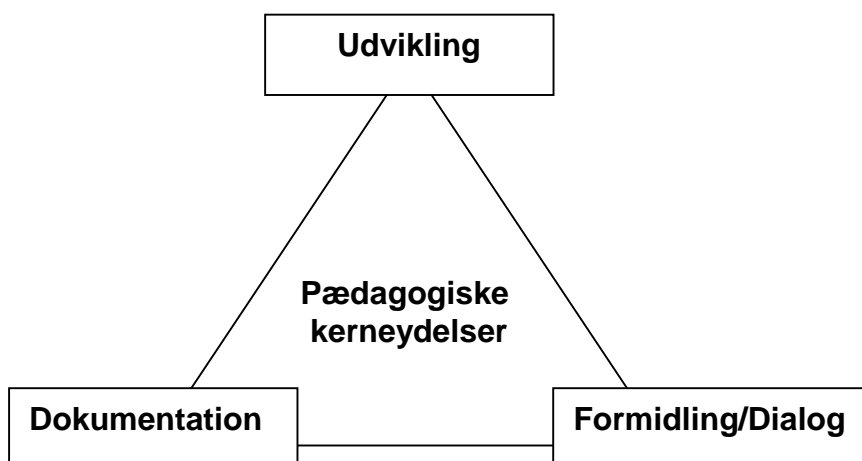
Et lærestykke fra FOSA lyder:

- Det er vigtigt at inddrage diverse interessenter i tilrettelæggelsen og gennemførelsen af dokumentationsprojekter på de pædagogiske arbejdspladser. Ud over medarbejdere og ledelse kan for eksempel inddrages forvaltningsrepræsentanter, faglige konsulenter, uddannelsessteder og fagforbund.

Vidensbaseret socialt arbejde

Vidensbaseret socialt arbejde vil sige, at pædagogen handler på baggrund af viden frem for formodninger. Viden skal skabes ved, at en given indsats beskrives og undersøges, så der kan drages læring af den.

Det handler for arbejdspladserne dels om at få mere sikker viden, om det man selv gør, og dels om at skabe en viden, som kan anvendes over for omverdenen. Vidensbaseret socialt arbejde kan anskues som en trekant, bestående af tre sammenhængende temaer, der kredser om de pædagogiske kerneydelser. I vidensbaseret socialt arbejde tænkes dokumentation sammen med formidling og udvikling.

De pædagogiske kerneydelser er ydelser, der retter sig mod løsningen af den stillede pædagogiske opgave. Når vi taler om dokumentation, inden for det pædagogiske felt, drejer det sig om at finde og udvikle former for dokumentation, der har den pædagogiske praksis som omdrejningspunkt. Det er herigennem læring finder sted.

Dokumentationsformer

Det handler om at arbejde med dokumentationsformer, der er baseret på faglige vurderinger, så det sikres, at dokumentationsarbejdet bidrager til faglig udvikling. Spørgsmålet er, hvorledes der bedst implementeres dokumentationsprocesser, der kan være med til at gøre det sociale arbejde vidensbaseret.

Optimalt set har dokumentation en form, hvor hele processen tænkes med - hvor arbejdsprocesserne i forhold til dokumentation, formidling og udvikling, er beskrevet og afprøvet. Der eksisterer forskellige dokumentationsformer inden for det sociale felt. Hos disse ligger vægten forskelligt i forhold til prioriteringen af de forskellige led i dokumentationsarbejdet. Nogle former for dokumentation lægger vægt på den faglige indsats, nogle på resultater, nogle på brugeroplevelset kvalitet, nogle på formidling og så videre.

FOSA-projektets forskellige former for dokumentation

I de ti FOSA-projekter i tre amter har man taget udgangspunkt i forskellige dokumentationsformer. I Nordjyllands Amt har man taget udgangspunkt i programteori til beskrivelse af den samlede faglige indsats. I Vejle Amt har man arbejdet med udgangspunkt i Den Logiske Model, en model til resultatmåling, og i Sønderjyllands Amt har man haft fokus på IKT (informations- og kommunikationsteknologi) og formidling mellem deltagerne via en hjemmeside.

Læringen i FOSA-projektet har været, at:

- Det er en fordel, hvis alle arbejdsprocesser vedrørende dokumentation, formidling og udvikling er tænkt igennem ved planlægning af dokumentationsarbejdet.
- Det bør overvejes, i hvilken udstrækning en dokumentationsform bidrager til udvikling af et fælles sprog på arbejdspladsen, og hvorvidt formen bidrager til fokusering og målretning af de pædagogiske metoder.
- Arbejdsprocesserne, og de anvendte metoder til dokumentation,

formidling og udvikling, skal passe til arbejdspladsens øvrige kultur.

- Det kræver øvelse at få de forskellige dele af dokumentationsarbejdet til at hænge sammen, og det lykkes ikke nødvendigvis første gang.

Lærestykker om dokumentation

Dokumentation er selve vidensbaseringen. Det handler om, hvad der sker i det socialpædagogiske arbejde og hvorfor. Der er mange led i arbejdet henimod dokumentation: Der er valg af fokusområde, indsamling af oplysninger og informationer, bearbejdning af disse til viden og valg af den form, dokumentationen skal præsenteres i.

Valg af fokusområde

Hvad vil et fokusområde sige?

I de tre deltagende institutioner i FOSA-Vejle valgte man sit fokusområde på baggrund af en model til brug for resultatmåling, Den Logiske Model. Deltagerne pegede altså på et resultat, de ønskede at opnå, og på den baggrund fandt man de indikatorer, der skulle samles oplysninger om.

I FOSA-Nordjylland arbejdede man med udgangspunkt i en bredere beskrivelse af den samlede indsats' programteori. Det vil sige, hvilke faglige handlinger man udførte, og hvad man forventede at opnå med dem. Herefter blev der indsamlet oplysninger om et udsnit af pædagogernes konkrete faglige handlinger, såvel som brugernes reaktion på disse. Sådanne oplysninger kan bidrage til evaluering af handlingerne og sammenstilling af disse med den beskrevne programteori.

Der er mange fokusområder at vælge imellem, hvis man på en arbejdsplads ønsker at dokumentere indsats og resultater i forhold til en bruger eller brugergruppe. Mange mulige fokusområder vil være beskrevet på forhånd, for eksempel i handleplaner.

Ønsket om at få dokumentationsarbejdet til at hænge sammen med handleplaner

FOSA-deltagerne fra Kompasrosen i Sønderjylland ønskede at se nærmere på tilbudets brug af K-ark, der fungerer løbende kardex- eller

dagbogsregistreringer. FOSA-deltagerne mente K-arket trængte til en opstramning. På en intern dialogdag på arbejdspladsen fremstod det som et ønske fra flere medarbejdere, at de områder, man skrev om i K-arket, skulle være mulige at sammenholde med de mål, der var beskrevet i handleplanen. Som det var nu, mente medarbejderne, lå de to arbejdsredskaber for langt fra hinanden.

Også på Børne- og Ungdomspensionen Brummersvej i Vejle ønskede man mere systematik i sine dagbogsnoter. Man begyndte at tilpasse dagbogsarkene til de enkelte børns handleplaner. Dette gjorde man ved at pege på nogle få indikatorer, der kunne vise noget om et mål i barnets handleplan. Disse indikatorer skulle pædagogerne skrive om i en afgrænset periode. På den måde ville man skabe strukturerede oplysninger, så man kunne undersøge, hvorvidt man var på vej mod målet eller ej. Det store arbejde lå og ligger i at organisere dagbøgerne, finde relevante indikatorer, og få analyseret dagbogsarkene.

Afgrænsningens kunst i valg af fokusområde

I Boformen Tjørnevænget i Brovst udfyldte man i en periode registreringsark for fire af beboerne. Man registrerede indsats og resultat i stor stil, hvilket pædagogerne fandt interessant, men man vidste ikke, hvad man skulle bruge de mange løsrevne oplysninger til. Først da man i en begrænset periode på 30 dage registrerede de faglige handlinger i forbindelse med morgenvækningen af én beboer, fik man mulighed for at anvende registreringerne meningsfuldt. Analysen af registreringerne gav pædagogerne indblik i, hvad de hver især gjorde, når denne beboer skulle vækkes: om de bød ham mad på sengen, hvor lang tid det tog, hvad de gjorde under barberingen og så videre. Pædagogerne fik mulighed for at få viden om, og stille nye kvalificerede spørgsmål om, hvorfor noget gik godt og noget mindre godt, når beboeren skulle vækkes om morgenen.

Lærestykket fra FOSA er, at

- Lige gyldigt hvordan man udvælger sit fokusområde, er afgrænsning vigtig for dokumentationsarbejdets gennemførlighed.

Dokumentationens arbejdsprocesser

Dokumentationen af en indsats udvikles gennem systematisk indsamling af såkaldte oplysninger, der med anerkendte metoder omsættes til informationer. Informationer kan bearbejdes og blive til en base af faglig viden. Når den formidles i en kortfattet form skal den kunne give et troværdigt billede af en kompleks virkelighed og danne grundlag for dialog og eventuelle ændringer. Som skemaet nedenfor viser, består vejen fra indsats til dokumentation og formidling af flere led, som skal tænkes med i dokumentationsarbejdet.

Vejen fra indsats til dokumentation	
Fra indsats til oplysninger	Der foretages løbende og systematiske registreringer af indsats og resultater.
Fra oplysning til information	De indsamlede oplysninger bearbejdes til information.
Fra information til viden	Den bearbejdede information omsættes til viden, dvs. formuleres til svar på de spørgsmål, der ønskes svar på.
Fra viden til dokumentation	Når viden komprimeres, så den kan forstås og kan drøftes med andre.
Fra dokumentation til formidling	Når dokumentation skaber dialog med andre.

Lærestykket fra FOSA er:

- Afgrænsning! Afgrænsningen skal sikre, at dokumentationsprocessen bliver mulig at gennemføre. Hvis det første dokumentationsforsøg afgrænses og gøres realistisk at gennemføre, vil man ofte herefter have brugbare erfaringer til det efterfølgende dokumentationsarbejde.

Hvordan indsamler man oplysninger?

Oplysninger om det pædagogiske arbejde og dets resultater skal betragtes som data til brug for dokumentationsarbejdet. I FOSA er indsamling af oplysninger sket på en række måder: Via dagbogsark eller logbøger, registreringsark, brugerinterview og video.

I flere af FOSA-projekterne har man arbejdet med video som et redskab til indsamling af oplysninger. Video betragtes generelt som et meget givende redskab til pædagogisk refleksion, dokumentation, formidling og udvikling. Videoen kræver de rette tekniske forhold på arbejdspladsen. Etisk set er det nødvendigt med samtykke, ligesom de enkelte videooptagelser skal opbevares forsvarligt. Med hensyn til video er afgrænsning i særdeleshed vigtig. Man får meget hurtigt mange oplysninger, som det kan være uoverskueligt at bearbejde. Det kan være nødvendigt at fokusere sine optagelser og optage meget korte sekvenser, hvis man, over en periode, skal undersøge et enkelt fokusområde.

De øvrige indsamlede oplysninger har både været formet som registreringer, der har kunnet bearbejdes som talmateriale, ved hjælp af statistik, og som tekstbidder, der har krævet en tekstbaseret analyse.

På nogle af institutionerne, der har deltaget i FOSA, overvejede man den mulighed, at pædagogerne observerer og noterer hinandens faglige handlinger. Denne form for registrering er dog ikke blevet afprøvet i forbindelse med FOSA.

Hvor nogle institutioner har inddraget hele medarbejdergruppen, inklusive vikarer, i indsamling af oplysninger, har det andre steder kun været nogle få medarbejdere, der har skrevet og registreret oplysninger. Dette forhold afhænger også af, hvilket fokusområde man vælger at undersøge.

Registreringer skal passe til arbejdsstedet

På Brummersvej i Vejle forsøgte man, i begyndelsen af FOSA-projektet, at få medarbejderne til ved afkrydsning at registrere en række forhold vedrørende børnenes aktiviteter. Afkrydsningerne fungerede dårligt i personalegruppen, og der blev ikke registreret grundigt nok til, at data var anvendelige. FOSA-deltagerne oplevede, at deres kolleger fandt, at registreringerne passede dårligt til arbejdsrytmen. Man gik herefter over til at dokumentere resultaterne i forhold til det enkelte barn via strukturerede dagbogsark. Således ville registreringerne passe bedre ind i det daglige skrivearbejde.

Hvad angår indsamling af oplysninger, er læringen fra FOSA, at:

- Det er vigtigt, at man får pålidelige oplysninger til dokumentationsarbejdet. Det er ikke uvæsentligt, hvem der skriver, hvordan der skrives i dagbog og andre steder, hvem der holder kameraet, og hvem der interviewer brugeren.
- De pædagoger, der skal indsamle oplysninger (afkrydsninger, beskrivelser o.a.), skal kunne se et formål med dokumentationsarbejdet.
- Når pædagoger skal skrive om egne handlinger, er ærlighed vigtig. Der skal skrives både om det, der går godt og om det, der går mindre godt.
- Man skal undgå unødvendige "udslip" af registreringer, videooptagelser og andet. I den forbindelse skal man sikre, at opbevaring og brug af indsamlede oplysninger er i overensstemmelse med de gældende regler på området.

Hvordan kommer man fra oplysninger til troværdig viden og dokumentation?

Bearbejdning af data vil sige, at tekst, tal, video eller billeder skal analyseres. Data kan altså være både kvalitative og kvantitative. Dokumentation af de faglige ydelser og resultaterne kan ske i en bearbejdet mere eller mindre kortfattet form. Valget af form afhænger for ek-

sempel af, om dokumentationen skal bruges til intern udvikling, dialog med samarbejdspartnere eller politikere.

Når der skal tages hånd om bearbejdning af data

På OK-Centret Enghaven i Vejle Amt arbejdede man, i forbindelse med FOSA, med brugerindflydelse i forhold til aftensmåltidet for en stor beboergruppe på ca. 20 beboere. Ved afslutningen af projektet stod man med en del tal- og interviewmateriale. For at få oplysningerne gjort anvendelige viste det sig nødvendigt at friholde en medarbejder, som påtog sig at bearbejde tekst og tal fra interviewundersøgelserne og gøre det klar til fremlæggelse på et seminar.

I Kursus- og kulturcentret på Dagcentret i Hjørring havde pædagogerne i nogen tid lavet detaljerede registreringer af den pædagogiske indsats i forbindelse med en kommunikationsdagbog, en ugeplan og af brugernes reaktion på pædagogernes handlinger. Da de mange registreringer skulle bearbejdes, udvalgte medarbejderne to "gode" og to "mindre gode" dagbogsbrugere. Det blev aftalt at afsætte tid til, at en enkelt medarbejder kunne lave en analyse og en sammenskrivning af undersøgelsen. Analysen omhandlede brugernes medbestemmelse. Ud fra registreringerne vurderede medarbejderen, hvorvidt brugeren havde haft medbestemmelse i forhold til ugeplanens indhold, dagens aktivitet og selve dagbogsskrivningen. Analysen fremkom ved en optælling ud fra følgende kategorier: "medbestemmelse", "ingen medbestemmelse", "delvis medbestemmelse" og "registreringen viser intet om medbestemmelse". Medarbejderne opnåede herved nyttig viden om, hvorvidt den enkelte bruger drog nytte af arbejdet med dagbog og ugeplan, eller om indsatsen skulle korrigeres.

Læringen fra FOSA-projektet er, at:

- Analyseprocessen er den del af forløbet, der stiller de største krav til kompetencer og tid. Det har vist sig nødvendigt i flere tilfælde at sætte ekstra ressourcer af til bearbejdning af de indsamlede oplysninger.
- Det letter processen, hvis analysemetoderne er tænkt igennem på

forhånd.

- I nogle tilfælde kan det styrke dokumentationen, hvis en sekretær eller en anden kan hjælpe med at bearbejde indsamlede oplysninger statistisk, så de kan præsenteres i tabeller og diagrammer i forkortet form.
- Igen er afgrænsning vigtigt. Man skal undgå at drukne i alt for mange oplysninger, der er spredt ud på for mange emner og/eller for mange brugere.

Lærestykker om formidling og dialog

Formidling og dialog kræver, at dokumentationen indeholder viden i en form, som kan formidles til og bruges i dialog med andre grupper. FOSA har handlet om at finde måder, hvorpå skjult viden kan gøres synlig, tavs viden talende og isoleret viden fælles. Der foregår i forvejen megen formidling af og dialog om det pædagogiske arbejde. Ofte er formidlingen baseret på fortællinger om brugeren. Disse fortællinger vil kunne styrkes, hvis de organiseres i temaer, hvortil der knyttes konkret viden om både de pædagogiske handlinger og resultaterne, som de kommer til udtryk hos brugerne.

Hvor sker der formidling og dialog i forbindelse med dokumentation?

Formidling kan ske i mange fora, og formidling og dialoger kan finde sted under hele dokumentationsprocessen.

FOSA har vist, at allerede når dokumentationsarbejdet har skullet planlægges, er der foregået udveksling af forestillinger om arbejdet internt i personalegruppen. Hvor indsamling af oplysninger har inddraget vikarer eller studerende, er der sket formidling til disse grupper under forløbet. Ligeså har der fundet dialoger sted med samarbejdspartnere i dokumentationsprocessen (se boks). I nogle af FOSA-institutionerne er indsamlingen af oplysninger foregået ved interview med brugerne, som herigennem er blevet inddraget i dialogen om indsatsen. I FOSA er der i mindre grad blevet formidlet til pårørende, men dette kan ske både i løbet af dokumentationsprocessen og efterfølgende.

Dagcentrets formidling til de handicappedes bosteder om dokumentation

På Kursus- og kulturcentret, på Dagcentret i Hjørring, havde de i deres programteori beskrevet indsatsen henimod at styrke brugerens kommunikation og medbestemmelse. Programteorien og analysen af fire brugeres brug af kommunikationsdagbogen brugte medarbejderne til

at gå i dialog med brugernes bosteder om, hvordan man bedst kunne styrke den enkelte voksne handicappedes kommunikation og selvbestemmelse.

Formidlingsformer

Formidling kan ske på mange måder. Dokumentation kan formidles i form af tal/diagrammer, tekst, video, mundtlig fremlæggelse, ja sågar teater eller rollespil. Sidstnævnte er kun afprøvet i mindre målestok (se boks), mens de resterende formidlingsformer i højere grad har fundet anvendelse i forbindelse med FOSA-projekterne, enten hver for sig eller i kombination.

Rollespil til støtte for den interne dialog og refleksion

Da en gruppe pædagoger på Boenheden Skovbo i Sønderjylland skulle gennemgå de problemer, de ofte stødte på, når en af beboerne skulle spise, spillede to af dem pædagog og beboer for at vise, hvordan en situation ved spisebordet kunne tage sig ud. Via rollespillet fik medarbejderne mulighed for at fokusere på de faglige handlinger og udveksle erfaringer.

Krav om ekstern formidling i FOSA

I FOSA er der i nogen grad formidlet "ud af huset" til andre arbejdspladser, repræsentanter fra ARF og SL, politikere og forvaltningsrepræsentanter. Der har, som en del af FOSA-projektet, været arrangeret seminarer i og på tværs af de tre amter. Deltagernes oplæg har fungeret som drivkraft for arbejdspladsernes færdiggørelse af deres projekter. Man havde et formål med at bearbejde sine indsamlede data og et publikum, der skulle se og høre om resultatet.

FOSA har vist, at:

- Kravet om og muligheden for formidling udgør en drivkraft i dokumentationsarbejdet.

- Det er godt at afprøve formidling i forskellige sammenhænge, for eksempel over for daglige samarbejdspartnere eller politikere. Øvelse giver ofte lyst til at arbejde mere med formidling.
- Det er vigtigt, at overvejelser, i forhold til formidling, indgår i planlægningen af dokumentationsarbejdet.

Lærestykker om udvikling

Dokumentation af de faglige kerneydelser kan føre til udvikling i relation til brugeren, den pædagogiske indsats eller institutionen. Udviklingen kan ske på grund af den fokusering, der finder sted i dokumentationsprocessen, eller den kan ske på grund af den konkrete viden, dokumentationen giver.

Brugernes udvikling

Hvad betyder dokumentationsarbejdet for den enkelte bruger? En forbedret dokumentation kan på sigt være med til, at indsatsen over for den enkelte bruger forbedres. Dette langsigtede udviklingsperspektiv er der, på grund af tidsrammen, mindre erfaringer med i FOSA-projektet. I noget dokumentationsarbejde kan brugerne, samt de pårørende, inddrages i planlægningen og dataindsamlingen.

Indsamling af oplysninger ved hjælp af brugerinterview

Både i det socialpsykiatriske center, OK-Centret Enghaven, og i Ude-Bos støtte-projekt til unge i Vejle Amt, samlede man oplysninger ind ved at interviewe brugerne. Begge steder havde man gode erfaringer med denne form for dokumentationsarbejde. Medarbejderne oplevede, at inddragelsen via interview påvirkede brugerne positivt. Medarbejderne fra Enghaven fortæller, at interviewet var med til at flytte brugerne på grund af den opmærksomhed, der blev rettet mod dem i processen.

FOSA-projektet viser, at

- Selve dokumentationsprocessen kan være med til at accelerere en udvikling hos brugerne.

Faglig udvikling

Der er som beskrevet mange led i arbejdet med at skaffe viden ved hjælp af faglig dokumentation, og efterfølgende er det en udfordring at anvende den nye viden til udvikling af fagligheden. Dokumentationsarbejdet kan lede til en bekræftelse af, at indsatsen fungerer efter hensigten, det kan afkræfte, at man opnår det ønskede resultat, eller dokumentationsarbejdet kan lede til ny viden og erkendelser om indsatsen og brugerne.

Faglige ændringer som følge af dokumentationsprocessen

Det socialpsykiatriske center, OK-Centret Enghaven i Vejle Amt, ønskede at opnå øget brugerindflydelse på aftenmaden i to afdelinger. Medarbejderne indsamlede oplysninger om brugernes ønsker til aftenmaden via livshistorieinterview. Den opnåede viden gav baggrund for efterfølgende diskussioner blandt beboere og medarbejdere om, hvordan aftenmaden kunne ændres. Herefter er konkrete ændringer sat i værk således, at nogle beboere laver mad sammen i grupper, der passer til den slags mad, de foretrækker, nogle køber deres mad, nogle spiser sammen to og to og så videre.

Faglig udvikling i planlægningsfasen

Medarbejderne i Ude-Bos støtteprojekt til unge i egen bolig ønskede at måle resultaterne i forhold til, hvorvidt de opnåede tillid i de strukturerede samtaler med de unge. De fire medarbejdere havde væsentlige faglige diskussioner og overvejelser om samtalen allerede da de skulle planlægge dataindsamlingen. Diskussionerne omhandlede blandt andet den konkrete udformning af registreringsark og interviewguide.

Deltagerne fra Dagcentret i Hjørring skulle, i forbindelse med FOSA, nedskrive programteorien for det Kursus- og kulturcenter, de havde etableret for nogle af deres kommunikativt svage brugere. Herved fik medarbejderne diskuteret og beskrevet deres pædagogiske indsats, resultaterne, de forventede at opnå samt tilbudets overordnede målsætning. Programteorien, og de efterfølgende beskrivelser, gjorde det

muligt for medarbejderne at finde ud af, hvorvidt det de ville, også var det de gjorde.

Lærestykkerne fra FOSA er, at

- Inden for den tid der har været til rådighed, er der kun gjort få erfaringer med, at resultaterne af dokumentationsprocessen, den nye viden man er nået frem til, har ført til faglig udvikling. Først og fremmest har processen ført til udvikling i form af fokusering, målretning, interne dialoger og faglig begrebsafklaring.
- Den faglige udvikling kan fremmes, hvis man, som følge af dokumentationsprocessen, får styrket opmærksomheden både på de pædagogiske handlinger og det, de fører med sig i relation til brugeren.

Institutionernes udvikling

Det vidensbaserede arbejde kan bidrage til institutionernes udvikling ved at gøre tavs viden til genstand for dialog blandt medarbejderne. Dokumentation og formidling kan medvirke til, at der skabes indsigt på tværs af enkeltpersoner og grupper. Den øgede fokusering i afgrænsede perioder på enkelte områder af arbejdet kan for eksempel optimere udbyttet af personalemøder.

Omlægning af den interne kommunikation via en vidensbank

En intern dialogdag på Boenheden Skovbo i Sønderjylland, for voksne med udviklingsforstyrrelser, handlede blandt andet om, hvordan man kunne sikre, at viden blev på arbejdspladsen og blev gjort anvendelig for andre. Man talte i den forbindelse om udviklingen af en PC-baseret vidensbank, hvor erfaringer kunne lagres. Man diskuterede, hvordan en sådan vidensbank bedst lod sig systematisere, og hvem der skulle stå for sådan et arbejde.

Lærestykket fra FOSA er, at

- Hvis man skal udnytte muligheden for vidensdeling, er det vigtigt at overveje en strategi for, hvordan medarbejdergruppen bedst inddrages i dokumentations- og formidlingsarbejdet.

Lærestykker om kompetencer og organisation

Flere FOSA-deltagere har peget på, at dokumentation stiller nye krav til det pædagogiske arbejde og til arbejdspladsen. "Dokumentation kræver en kulturændring", har det ofte lydt. Spørgsmålet er, hvad der skal til for, at dokumentation, formidling og udvikling bliver en del af det pædagogiske arbejde.

Kompetencer til dokumentation, formidling og udvikling

De forskellige led i dokumentations-, formidlings- og udviklingsarbejdet stiller særlige krav om kompetencer fra medarbejdernes side.

Medarbejderne, eller nogle af medarbejderne, skal kunne:

- Systematisk arbejde med dokumentationsmetoder
- Skriftlighed
- Analysearbejde
- Tovholderarbejde
- Formidlings- og dialogarbejde

De amtslige styregruppers støtte til deltagerne

I FOSA-projektet har de tre amtslige styregrupper sørget for, at deltagerne på forskellige måder har fået støtte og sparring under projektforsløbet. Deltagerne har fået undervisning og sparring på en række områder, såsom planlægning af dataindsamling, databearbejdning, mundtlig formidling og skriftlig formidling, blandt andet via Internettet. Bistanden har været ydet af journalister og konsulenter udefra, mens man i andre tilfælde har inddraget amtslige konsulenter og fagfæller fra andre arbejdspladser i amtet.

Deltagernes tilegnelse af kompetencer i projektforsløbet

FOSA-deltagerne har i projektforsløbet måttet tilegne sig dokumentations- og formidlingskompetencer. Deltagerne har blandt andet øvet sig i at sætte fokus på egen indsats, bearbejde oplysninger, skrive, holde oplæg og bruge Internettet. Medarbejderne har udtrykt stor tilfredshed med denne mulighed for kompetenceudvikling.

Læringen fra FOSA-projektet er, at

- Det er vigtigt, at arbejdspladsen gør sig klart, hvad der skal til for at dokumentere og formidle indsats og resultater. Det er en fordel at kortlægge medarbejdergruppens aktuelle kompetencer til dokumentation og formidling.
- Dokumentationens pålidelighed kan styrkes ved, at man, i forbindelse med blandt andet planlægning og bearbejdningen af de indsamlede oplysninger, får sparring fra en kompetent kollega eller en konsulent udefra.
- Det er vigtigt at beslutte sig for, hvilke kompetencer man vil have på arbejdspladsen, og hvordan man skaffer disse. Man skal undersøge, hvorledes man kan få hjælp udefra til de opgaver, man ikke selv kan påtage sig.

Organisering af dokumentations-, formidlings- og udviklingsarbejdet

Dokumentations-, formidlings- og udviklingsprocesserne fordrer organisering på arbejdspladsen. Vidensbaseret socialt arbejde stiller krav til arbejdspladsen, hvad angår:

- Tidsanvendelse
- Ledelse
- Ejerskab
- Rammer for formidling
- Styring af processen

Det kan diskuteres, hvorledes dokumentations-, formidlings- og udviklingsprocesserne tilpasses den enkelte arbejdsplads' organisering og kultur. Hvad skal tiden tages fra? Hvem varetager de forskellige opgaver, der knytter sig til indsamling af data, bearbejdning af disse til viden, formidling af denne viden internt og eksternt samt udvikling på baggrund af denne viden?

I FOSA har det vist sig, at

- I flere tilfælde har hele medarbejdergruppen været inddraget i indsamling af oplysninger via registreringer, interview og andet, mens det ofte har været en enkelt eller få personer, der har været ansvarlige for den videre bearbejdning.
- Der har været brug for tovholdere til at sikre projekternes gennemførelse.
- Ledelsesopbakning er vigtig. De mange led i dokumentations-, formidlings- og udviklingsarbejdet kræver ledelsens aktive og positive involvering.
- Der dannes ofte et vigtigt ejerskab til dokumentationsarbejdet blandt få projektmedarbejdere, men der er samtidig risiko for isolation mellem disse medarbejdere og de øvrige kolleger.
- Som en del af processerne, knyttet til dokumentation, formidling og udvikling, kan der opstå nye roller på arbejdspladsen. Man skal være indstillet på de gennemgribende forandringer, dette kan betyde for organisationens kultur.

Kilder

“Evaluering af FOSA-Vejle, en del af projekt Formidling af Socialpædagogisk Arbejde, FOSA 2001-2003”, Center for evaluering og FOSA-Vejles styregruppe, december 2002. Kan downloades fra FOSA’s hjemmeside.

Hjemmeside, Center for evaluering: www.ceps.suite.dk

Hjemmeside, Center for evaluering om dokumentationstyper: www.ceps.suite.dk/doktyp

Hjemmeside, Center for evaluering om programteori: www.ceps.suite.dk/programteori

Hjemmeside, Formidling af Socialpædagogisk Praksis, Sønderjylland: www.fasp.dk

Hjemmeside, Formidling af Socialpædagogisk Arbejde: www.ceps.suite.dk/fosa

“Indstilling til den centrale styregruppe i FOSA - Projekt Formidling af Socialpædagogisk Arbejde”, Styregruppen, FOSA-Vejle, december 2002.

Madsen, Sven H. og Lone Broe, 2001: “Resultatmåling - et vigtigt bidrag til fortsat kvalitetsudvikling i den offentlige service”, Forlaget Birkedal.

“Og hvad kan vi så lære af det?”, Konsulent Sven H. Madsen, Socialpædagogernes Landsforbund, november 2000. Kan downloades fra FOSA’s hjemmeside.

“Projekt formidling af pædagogisk praksis”, Sønderjyllands Amts styregruppe, under udarbejdelse, udkommer foråret 2003.

“Projekt formidling i Hjørring”, afrapportering ved FOSA-deltagerne fra Kursus- og kulturcentret, Dagcentret i Hjørring, november 2002, 82 sider inkl. bilag.

“Projekt FOSA på OK-Centret Enghaven 2001/2002”, erfaringsopsamling ved FOSA-deltagerne fra Genoptræningen på OK-centret Enghaven, august 2002, 32 sider.

“Pædagogisk Resultatmåling”, Socialpædagogernes Landsforbund, december 2002.

“Resultatmåling - et vigtigt bidrag til fortsat kvalitetsudvikling i den offentlige service”, Sven H. Madsen og Lone Broe, 2001.

“Projekt formidling af pædagogisk praksis, Nordjyllands Amt”, Center for KompetenceUdvikling og Nordjyllands Amt, januar 2003.